

Természet Világa

A TUDOMÁNYOS ISMERETTERJESZTŐ
TÁRSULAT FOLYÓIRATA

Megindította 1869-ben
SZILY KÁLMÁN
MAGYAR TERMÉSZETTUDOMÁNYI
TÁRSULAT

A TERMÉSZETTUDOMÁNYI KÖZLÖNY
144. ÉVFOLYAMA

2013/I. különszám
Mikrovilág–2012

Magyar Örökség-díjas folyóirat

Megjelenik az Országos Tudományos Kutatási
Alapprogramok (OTKA, PUB-I 103301),
a Magyar Tudományos
Akadémia Fizikai
Tudományok Osztálya
támogatásával

OTKA

Főszerkesztő:
STAAR GYULA

Szerkesztőség:
1088 Budapest, Bródy Sándor u. 16.
Telefón: 327-8962, fax: 327-8969
Levélcím: 1444 Budapest 8., Pf. 256
E-mail cím: termvil@mail.datanet.hu
Internetcímünk: www.termeszetvilaga.hu
vagy <http://www.chemonet.hu/TermVil/>

Felelős kiadó:
PIRÓTH ESZTER
a TIT Szövetségi Iroda igazgatója

Kiadja
a Tudományos Ismeretterjesztő Társulat
1088 Budapest, Bródy Sándor utca 16.
Telefon: 327-8900
Hirdetésfelvétel a szerkesztőségben

Nyomatás:
Topbalaton Kft.

Felelős vezető:
Lasztovcicza Gábor
ügyvezető

INDEX 25 807
HU ISSN 0040-3717

Korábbi számok megrendelhetők:
Tudományos Ismeretterjesztő Társulat
1088 Budapest, Bródy Sándor utca 16.
Telefon: 483-2546, fax: 338-4411
e-mail: titlap@telc.hu

Előfizethető:
Magyar Posta Zrt. Hírlap üzletág
06-80-444-444
hirlapelofizetes@posta.hu

Előfizetésben terjeszti: Magyar Posta Zrt.
Arusításban megvásárolható a Lapker Zrt.
árusítóhelyein

TARTALOM

Lévai Péter: Tisztelt Olvasó!	2
Rolf Heuer: Az LHC első három éve meghozta eredményeit	2
Takács Gábor: Fizika a Standard Modellel innen és túl	3
Horváth Dezső: A Standard Modell és a Higgs-bozon	9
Cynolter Gábor: A Higgsen túl	16
Trócsányi Zoltán: A láthatatlan Világegyetem	20
Patkós András: A vákuum életre kel	27
Bajnok Zoltán–Sinkovics Annamária: Holográfia a részecskefizikában és a húrelmélet	30
Veszprémi Viktor: Részecskegyorsítók a CERN-ben	35
Szillási Zoltán: A CMS detektor	40
Béni Noémi: Magyar műszerépítési programok a CMS-nél	46
Siklér Ferenc: Az első három év a CMS kísérletben	50
Pásztor Gabriella: Rejtett dimenziók nyomában az ATLAS detektorral	53
Ifj. Krasznahorkay Attila: Mérési adatoktól a felfedezésig	58
Sziklai János: Élenjáró protonok a CERN LHC TOTEM kísérletében	61
Biró Tamás Sándor: Ideális-e az ideális gáz?	65
Katz Sándor: A kvark-gluon plazma vizsgálata szuperszámítógéppel	68
László András: Erős kölcsönhatás kísérleti vizsgálata SPS energiákon	72
Csanád Máté: A PHENIX detektorral az ősrobbanás nyomában	76
Veres Gábor: Meglepő hosszú távú korrelációk megfigyelése proton-ólom ütközésekben	80
Barnaföldi Gergely Gábor: Az ALICE detektorral a kvarkleves titkos receptjének nyomában	83
Boldizsár László: Az ALICE detektor: mesebeli kislány vagy rút ogre?	87
Hamar Gergő–Varga Dezső: Megmérjük a láthatatlant. Gáztöltésű detektorok	89
Hajdú Csaba: És mi történik a sok petabajtnyi adattal?	92
Hernáth Szabolcs: Megawattnyi informatika	93

.....
Címképünk: Kétfotonos esemény a Nagy Hadronütköztető CMS kísérleténél.

Proton-proton ütközésben keletkezett két nagyenergiájú foton, amelyek származhattak a Higgs-bozon bomlásából is, de más reakcióból is. A fotonok nem hagynak nyomot a nyomkövető rendszerben, csak a fotondetektorban, ezért rekonstruált pályájukat szaggatott vonal jelzi. A felvétel több egyidejű proton-proton ütközést mutat, ahol a sárgával rajzolt pályák a nagy számban keletkező töltött részecskékhez tartoznak. A pályák a mágneses térben elgörbülnek. A kék és téglavörös négyzetek mérete a detektor különböző részeiben észlelt részecskeenergiákat illusztrálja.

.....
Borítólapunk második oldalán: Detektor kaleidoszkóp

Borítólapunk harmadik oldalán: Magyar kutatók a CERN-ben

Borítólapunk negyedik oldalán: Magyar diákok és tanárok a CERN-ben

.....
Összeállították:

LÉVAI PÉTER és HORVÁTH DEZSŐ

Főszerkesztő:
STAAR GYULA

Szerkesztők:
BOTH ELŐD, DÜRR JÁNOS, KAPITÁNY KATALIN, NÉMETH GÉZA,
SZABADOS LÁSZLÓ

Titkárságvezető:
CZIFRIK-KESZTHELYI BARBARA